

"וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה" – מחלוקת רש"י ואונקלוס

ספר שמות פרק כב

(ל) וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה
טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְפֶלֶב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ:

רש"י על שמות פרק כב פסוק ל

ובשר בשדה טרפה – (מכילתא) אף בבית כן, אלא
קדיבר הכתוב בהווה מקום שדרך בהמות ליטרף
וכן (דברים כג) כי בשדה מלאה וכן (סם כג) אשר
לא יהיה טהור מקרה לילה, הוא הדין למקרה יום,
אלא קדיבר הכתוב בהווה.

[ואונקלוס תרגם:] ובשר דתליץ מן חיוא חיתא,
בשר שנתלץ ע"י טרפת זאב או ארי מן חיה כשרה
או מבהמה כשרה בחייה:

וצריך להבין:

1. מדוע מעתיק רש"י בד"ה את שלשת המילים
אף שמתייחס לתיבה היתירה 'בשדה' בלבד?
2. ממבט ראשון נראה שכל ההבדל בינו
לאונקלוס, הוא רק ב'מה קרה' לבהמה, [אם
נטרפה למוות או שרק נתלש ממנה איבר ועודה
בחיים] אבל אין הבדל בשאלת 'היכן זה קרה',

לכאורה גם לדעת אונקלוס אם נתלש בשר
מבהמה בעודה חיה, על ידי טורף בבית, לא
יהיה הדין שונה, אלא ש'דיבר הכתוב בהווה'?

3. וא"כ מדוע אין רש"י מסיים גם את פירוש
אונקלוס ש'דבר הכתוב בהווה'?

מהי משמעות המושג 'טריפה' במקרא?

ויובן בהקדם השאלה: מהי כוונת המושג 'טריפה'
במקרא? אין לומר שמדובר בבעל חיים שנטרף
למוות? [שהרי א"כ דינו כ'נבלה'] כמבואר ברמב"ם:

רמב"ם יד החזקה - הלכות מאכלות אסורות פרק ד
(ו) האוכל בזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים
שנטרפו לוקה, שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו
לכלב תשליכון אותו.

טרפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער
.... ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה,
שאם מתה הרי היא נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה
או הכה בסייף והמיתה או שברה ארי והמיתה? הא
אינו מדבר אלא בשנטרפה [כלומר, שהטורף רק פצעה]
ולא מתה:

אלא ודאי מדובר בבעל חיים שנפצע אנושות
מחית טרף ובעליו מיהר לשחטו בטרם ימות,
מחדשת התורה שלא תועיל שחיטתו אחר שהוגדר
כ'טריפה'.

לכן הוקשה לרש"י: א"כ מדוע הוסיפה התורה את
הביטוי 'בשדה'? ופירש שזה לאו דווקא, כי 'אף
בבית כן' [אם בעל חיים נפצע פצעי מוות ושחטו בטרם
תמות] אלא ש'דיבר הכתוב בהווה – מקום שדרך
בהמות ליטרף'.

וצריך להבין:

1. וכי יש מצב שחיות רעות באות לטרוף
ביישוב של בני אדם [גם בבית]!?
2. למה נקט רש"י 'דרך בהמות ליטרף' ולמה
לא אמר 'מקום שדרך חיות רעות לטרוף'?

ונראה לומר, שסיפא דקרא 'לכלב תשליכון אותו' הזקיקו לכך

מהו השכר הראוי ל'כלב'...?

כי אף אמנם שגם בבית ישנה אפשרות של 'טריפת
תרנגולת' כלול, ע"י טורפים קטנים, כמוזכר ברש"י:

כמפורש ברש"י לעיל פרק כב פסוק יב
הטרפה לא יסלם – אינו אומר טרפה לא יסלם
אלא הטרפה יס טרפה שהוא מסלם ויס טרפה
שאינו מסלם. טרפת חתול וסועל ונמיה מסלם.
טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו מסלם ...

אלא שבשר מדולדל של תרנגולת שנפצעה בשיני
שועל, מלאה נוצות ועצמות, איננה 'שכר-מכובד'
לכלב, אלא שכרו של הכלב, בשר בהמה דווקא,

לכן הוסיף רש"י: שעצם הדין שבשר 'טריפה' בחייה'
אינו ניתר בשחיטה, ישנו גם בעופות [שנטרפו בבית
ולאו דווקא 'בשדה'], אבל מה שהזכיר הכתוב 'בשדה',

כי זהו 'מקום שדרך בהמות' [ולא עופות שבלול-הבית]
ליטרף' ע"י חיות רעות המצויות בשדה, שאינן
מעיזות לטרוף ביישוב בני אדם, אז יש לנו 'בשר-
בהמה' שהוא 'חתיכה הראויה להתכבד' עבור הכלב
בשכרו!

הצורך בפירוש אונקלוס

לפי הפירוש הראשון, שמדובר כאן בבשר 'מסוכנת'
הקרוי 'טריפה' העומדת למות, היה לו לכתוב
'וּבָשָׂר-טְרֵפָה [בַּשָּׂדֶה] לֹא תֹאכְלוּ', למה נאמר
'וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה' ? לכן מביא את אונקלוס, כי
לפי תרגומו: היכן הפך להיות 'בשר'? בשדה!

כלומר, מדובר ב'חתיכת בשר' שנתלשה ע"י זאב או ארי, תוך שהבהמה שהותקפה ברחה וניצולה והרי היא חיה עדיין, גם לא הפכה למסוכנת, כי יכולה היא לחיות גם ללא החלק הנתלש [שלא היה איבר שהנשמה תלויה בו],

שהיכן הפך להיות 'בשר' הניתן לאכילה [באמצעות 'טריפה' שחיה טורפת תלשה אותו מהבהמה החיה], **בהיותה 'בשדה'!**

מחדשת לנו התורה, שבשר זה, ש'בשדה נהיה טריפה' אסור לאכלו מפני שזה 'אבר מן החי'!

נמצא שעדיפותו של פ"י האונקלוס הוא בשניים:

- א. התחביר של הפסוק מסתדר יותר לפיו!
- ב. לפירושו אין צורך לומר ש'דבר הכתוב בהווה', אדרבה! מה שכתוב 'בשדה' הוא דווקא, כי רק שם תיתכן 'טריפה' של גוש בשר מבהמה, על ידי חיות רעות שב'שדה', שהוא מהווה 'חתיכה הראויה להתכבד', ליתנו כשכר לכלב...

מה שאין בבית שם מדובר בטורפים קטנים ובנטרפים קטנים, שבנשיכה אחת הופכים להיות 'מסוכנים' שלא ימשיכו לחיות אחר שנטרפו, בשרם הדליל [העטוף בנוצות] של אלו איננו שכר נאה ש'לכלב תשליכון אותו'.

ואין לשאול אם באיסור 'אבר מן החי' עסקינו, למה לי קרא הכא והלא כבר למדנו בבראשית איסור 'אבר מן החי' אפילו לבני נח כ"ש לישראל?

שהרי איתא בגמרא: למה לי למיכתב לבני נח ולמה לי למשני בסיני? כדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא:

כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזוה ולזה נאמרה, לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח.

מדוע א"כ לא העדיף פירוש אונקלוס?

ⓧ

ומה שלא העדיף רש"י את פ"י אונקלוס, למרות מעלותיו כנ"ל – מלבד הטעם העיקרי שבכל מקום דכתיב 'טריפה' במקרא, הכוונה לנהרג [או נפצע אנושות] ע"י טורף: 'טורף טורף... חיה רעה אכלתהו', 'טריפה לא הבאתי אל ביתך', 'הטריפה לא ישלם'- וכו'.

יש לומר, שרמז זאת בד"ה הבא:

לכלב תשליכון אותו. (מכילתא) אף הגוי ככלב או אינו אלא כלב כמשמעו ת"ל צנכלה או מכור לנכרי ק"ץ לטריפה שמוותרת בכל הנאות!

והוקשה לרש"י אם מדובר פה - לדעת אונקלוס - באיסור 'אבר מן החי', כיצד יתכן שמוותר לישראל לתתו לגוי, שהרי גם בני נח צטוו על כך, ו'לפני עיוור לא תתן מכשול'?

•

מה גם שבתחילת הפסוק נאמר קודם: **"וְאִנְשֵׁי קִדְשׁ תִּהְיוּ לִי"** ומפרש רש"י:

רש"י
(ל) ואנשי קדש תהיון לי – אס אתם קדושים ופרושים משקולני נבלות וטרפות הרי אתם עלי ואס לאו אינכם עלי:

ואם כדעת אונקלוס ש'טריפה' כאן הכוונה ל'אבר מן החי' הלא גם בני נח פורשים מזה, ואינם נקראים 'שלי'...

לכן פירש"י שמדובר ב'מסוכנת' ששחטה קודם מיתתה, שבני נח אינם פורשים מזה ורק ישראל אנשי קדש פורשים מאכילת טריפות.

ואונקלוס לא חש להאכיל 'אבר מן החי' לגוי?

מצינו מחלוקת ר"י ור"ל מהי הגדרת 'אבר מן החי' [שיש בו עצם] ומהי הגדרת 'בשר מן החי' [גוש בשר בלבד, ללא עצם] לעומת 'בשר בהמה טריפה' [שנשחטה].

רש"י בפירושו הראשון מדבר ב'בשר של בהמה טריפה' [כלומר, כל בעל חיים שנפצע אנושות על ידי טורף] ואמרה תורה 'ובשר בשדה טריפה' [מסוכנת] לא תאכלו, גם אם תשחטנו.

לכן לשיטתו, 'אף בבית כן' [גם טלאים או עופות נטרפו על ידי טורפים קטנים, השכיחים גם בבית] יהא להם דין שווה, 'אלא שדיבר הכתוב בהווה' – 'מקום שדרכם של בהמות ליטרף'

ובשר בהמה הוא יהא ה'שכר' לכלב וגם לגוי [כי לאחר שחיטת המסוכנת, אין אכילתה בגדר איסור 'אבר מן החי' ולא נאסרו ב"ב'בשר טריפה']

•

אבל אונקלוס שנגרר אחר התחביר של הפסוק, שמדובר ב'בשר' שב'בשדה' נעשה 'טורף', שנתלש על ידי חיה מבהמה בחייה [שהיא עצמה איננה 'טריפה'] כדיוק לשון האונקלוס: **'ובשר דתליש מן חיוא חיתא'**,

לא איכפת ליה שתאכילנו לגוי, כי סבירא ליה כר' יוחנן שרק 'אבר עם גידים ועצמות' נאסר לב"נ כ'אבר מן החי', אבל אם נתלש ממנו גוש בשר בלבד [ללא גידים ועצמות, שאיננו מהווה סכנת חיים לנטרף] ס"ל כר' יוחנן שאיסור זה נלמד מהפסוק 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו' **שלא נאסר על בני נח**

לא כן רש"י ס"ל כר"ל שגם 'בשר מן החי' וגם 'אבר מן החי', שניהם נאסרו לבני נח, לכן לא פירש שמדובר ב'בשר שנתלש מבהמה חיה',

כי אז לא יובן סיפא דקרא 'לכלב תאכילו אותו' [ואפילו לגוי?!] – לפני עיוור לא תיתן מכשול!

